

Nr 12.

Kungl. Maj:ts proposition till riksdagen med förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253) m. m.; given Stockholms slott den 9 januari 1936.

Under åberopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över socialärenden för denna dag vill Kungl. Maj:t härmed föreslå riksdagen att antaga härvid fogade förslag till

- 1:o lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253); samt
- 2:o lag om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

GUSTAF.

Gustav Möller.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930
(nr 253).

Härigenom förordnas, *dels* att 19 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 skall upphöra att gälla, *dels ock* att 11, 13 och 15 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

11 §.

Val av *landstingsmän* skall förrättas tredje söndagen i september månad.

13 §.

Val av *stadsfullmäktige* skall förrättas tredje söndagen i september månad.

15 §.

Val av *kommunalfullmäktige*, *municipalfullmäktige* eller *kyrkofullmäktige* må bestämmas att äga rum å två på varandra följande dagar. I valdistrikt på landet skall endera dagen vara en söndag. Har val av kommunalfullmäktige bestämts att äga rum samma dag som landstingsmannaval, må kommunalfullmäktigevallet dock icke äga rum jämväl å annan dag. Beslut om valets bestämmande till särskilda dagar fattas beträffande val av kommunalfullmäktige av kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kommunalstämman, beträffande val av municipalfullmäktige av municipalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av municipalstämman samt beträffande val av kyrkofullmäktige av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kyrkostämman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

Förslag

till

Lag

om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337)
om kommunalstyrelse i Stockholm.

Häriigenom förordnas, att 12—14, 17 och 39 §§ lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

12 §.

Stadsfullmäktige väljas för fyra år (tjänstgöringsår), räknade från och med den 1 oktober det år, då valet skedde.

Om val — — — särskilt stadgat.

13 §.

För val — — — inom valkrets.

Vid valkretsindelning — — — särskilda valkretsarna.

Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga, efter därom av magistraten uppgjort förslag, stadsfullmäktige göra framställning hos överståthållarämbetet. Utan föregående framställning må överståthållarämbetet förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts stadsfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

14 §.

Om valdistrikt och valdag samt vals förrättande och avslutande så ock om förfarandet, när stadsfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, stadgas i kommunala vallagen.

Kallelse till — — — noggrant utsättas.

17 §.

Ordinarie sammanträden skola av stadsfullmäktige hållas i oktober månad å första helgfria dag samt i övriga månader med undantag av juli och augusti å dag, som fullmäktige äga bestämma.

Vid sammanträde — — — erforderligt, revisorssuppleanter.

Extra sammanträde — — — det nödigt.

39 §.

Borgarråden väljas — — — varje borgarråd.

Begäres omröstning — — — avgör lotten.

Avgår borgarråd — — — uppehålla tjänsten.

Borgarråd åtnjuter — — — enskilt uppdrag.

De i 38 § c) omförmälda ledamöterna av stadskollegiet jämte lika många ersättare för dem skola stadsfullmäktige årligen bland sig välja å första sammanträdet i oktober månad för tiden intill nästa val. Sker ej valet proportionellt, skall bestämmas den ordning, i vilken ersättarna skola inkallas till tjänstgöring.

Om skyldighet — — — är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937 men medför ej rubbning i de val av ordförande och vice ordförande i stadsfullmäktige samt de i 38 § c) omförmälda ledamöterna av stadskollegiet jämte ersättare för dem, vilka förrättats i hittills gällande ordning.

Å första stadsfullmäktigsammanträdet i april 1937 skall förrättas val av nyss angivna funktionärer för tiden till den 1 oktober 1938.

År 1938 skall val av stadsfullmäktige äga rum.

Stadsfullmäktige, vilka valts enligt hittills gällande bestämmelser, skola frånträda sina befattningar den 30 september 1938.

---

*Utdrag av protokollet över socialärenden, hållet inför
Hans Maj:ts Konungen i statsrådet å Stockholms
slott den 9 januari 1936.*

Närvarande:

Statsministern HANSSON, ministern för utrikes ärendena SANDLER, statsråden
UNDÉN, SCHLYTER, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON, VENNERSTRÖM, LEO,
EKMAN, SKÖLD.

Efter gemensam beredning med chefen för justitiedepartementet anmäler
chefen för socialdepartementet, statsrådet Möller, fråga om *gemensam valdag
för stadsfullmäktig- och landstingsmannaval* samt anför:

Gällande bestämmelser.

Val av stadsfullmäktige i rikets städer med undantag av Stockholm förrättas
jämlikt bestämmelse i 13 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 under tiden
från och med den 13 september till november månads utgång. Valet kan
av stadsfullmäktige bestämmas att äga rum å samma dag som landstings-
mannaval för staden. Jämlikt 15 § 2 mom. nämnda lag må valet utsättas
att äga rum å två på varandra följande dagar. Därest stadsfullmäktigvalet
bestämts till samma dag som landstingsmannaval inom valdistriktet samt
sistnämnda val utsatts till särskilda dagar, skall den sålunda utsträckta
tiden jämlikt 17 § kommunala vallagen tillämpas jämväl i fråga om stads-
fullmäktigvalet. Enligt 14 § lagen den 6 juni 1930 om kommunalstyrelse i
stad gäller stadsfullmäktigvalet i andra städer än Stockholm för fyra år,
räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde.

Enligt 14 § första stycket lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i
Stockholm förrättas *stadsfullmäktigval i Stockholm* icke såsom i övriga städer
på hösten utan i mars. I följd härav sammanfalla icke stadsfullmäktiges i
Stockholm fyra tjänstgöringsår med kalenderår utan löpa från och med den
1 april till och med den 31 mars; se 12 § lagen om kommunalstyrelse i
Stockholm. Vad sålunda stadgats fanns jämväl föreskrivet i den tidigare
gällande förordningen den 23 maj 1862 om kommunalstyrelse i Stockholm.
Anledningen till att valet förlagts till mars månad har ursprungligen varit
den, att röstlängden icke förelåg justerad förrän i mitten av december. En-
ligt 10 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm gäller emellertid i fråga
om upprättande av röstlängd vad som i kommunala vallagen stadgas för
kommunalval i allmänhet.

Landstingsmannaval skall jämlikt 11 § kommunala vallagen förrättas tredje
söndagen i september månad eller i stad, där magistraten så beslutar, när-

mast därförut infallande lördag. Vederbörande kommunala organ kan emellertid med två tredjedels majoritet besluta, att valet skall utsättas till annan dag under tiden den 13—den 30 september. Enligt 15 § 1 mom. må valet äga rum, förutom å den i 11 § åsyftade dagen, jämväl å dagen närmast efter eller närmast före sagda dag; beslut härom fattas å landet av kommunalstämman respektive kommunalfullmäktige och i stad av magistraten. Om i valdistrikt på landet dylikt beslut fattats och om valet utsattes att ena förrättningsdagen äga rum å annan lokal än den sedvanliga, äger emellertid valnämnden enligt 16 § bestämma, att den senare dagens valförrättning icke skall företagas förrän å andra dagen efter föregående förrättningsdag, dock att endera förrättningsdagen alltid skall vara en söndag. Vidare framgår av 17 § kommunala vallagen, jämförd med andra stadganden i samma lag, att om inom visst valdistrikt landstingsmannavalet bestämts till samma dag som kommunalfullmäktig- respektive stadsfullmäktigvalet, och sistnämnda val utsatts till särskilda dagar, den sålunda utsträckta tiden skall tillämpas jämväl i fråga om landstingsmannavalet.

Där i stad, som deltagar i landsting, stadsfullmäktig- och landstingsmannaval förrättas å samma dag, skola valen förrättas i samband, så att tillfälle beredes väljare, som äger utöva rösträtt vid båda valen, att samtidigt avgiva sina röster (se 22 § 2 mom., jfrt med 5 § 1 st., kommunala vallagen).

I detta sammanhang må erinras om bestämmelsen i 4 § andra stycket lagen den 26 november 1920 om val till riksdagen, att i städer, som ej deltaga i landsting, *val av elektor*er — vilka utse ledamöter av riksdagens första kammare — skall förrättas å samma dag som val av stadsfullmäktige. Även elektorsvalet äger alltså i Stockholm rum i mars, medan det i andra städer, som icke deltaga i landsting, förrättas omkring ett halvt år tidigare. Med hänsyn härtill gäller enligt 3 § första stycket nämnda lag att de fyra år, för vilka elektorer väljas, skola räknas för Stockholm från och med den 1 april det år valet skett och för annan stad från och med den 1 januari året näst efter valet. Elektorsvalet sker vid gemensam förrättning med stadsfullmäktigvalet i staden (se 4 § 2 st. lagen om val till riksdagen och 22 § 2 mom. kommunala vallagen).

Historik.

1930—1935 års riksdagar.

I sammanhang med att 1930 års riksdag för sin del antog gällande lagar om kommunalstyrelse på landet och i stad samt om kommunalval m. m. anhöll riksdagen, i enlighet med förslag av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 30), i skrivelse (nr 330), bland annat, att Kungl. Maj:t måtte, i överensstämmelse med vissa riktlinjer, som angivits av konstitutionsutskottet, dels snarast möjligt föranstalta om en allmän revision av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm, dels ock låta verkställa skyndsamt utredning angående ändringar i bestämmelserna om tiden för landstingsmannaval samt för riksdagen framlägga de förslag, vartill utredningarna kunde föranleda.

I sitt utlåtande hade konstitutionsutskottet beträffande frågan om valdag vid val av landstingsmän erinrat, att enligt den föreslagna nya lagstiftningen preliminär röstsammanräkning skulle införas vid dessa val, liksom tidigare skett i fråga om andrakammarvalen, för att tillgodose behovet av ett snabbt bekantgörande av valutgången, i den mån en dylik rösträkning därom kunde lämna upplysning. Tydligt vore emellertid, att värdet av ett preliminärt sammanräkningsförfarande väsentligen minskades, därest val av viss karaktär icke samtidigt ägde rum. Det vore därför önskvärt, att bestämmelserna om valdag vid landstingsmannaval ändrades i sådan riktning, att garantier vunnes för att omförmälda val komme att, utom möjligen i vissa av särskilda skäl betingade fall, hållas å samma dag inom hela riket.

Vid 1933 års riksdag framlades proposition (nr 227) med förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen. Förslaget åsyftade i främsta rummet att, utan att i grundlag omedelbart lämna föreskrift därom, öppna möjlighet för införande av ett röstningsförfarande, som medgäve röstberättigad rätt att avlämna valsedel i annat valdistrikt än det, där han vore i röstlängden uppförd. Propositionen utgjorde allenast ett led i strävanden att vidtaga åtgärder till underlättande av valdeltagandet i andrakammarvalen.

Konstitutionsutskottet fann i utlåtande (nr 32) över propositionen erforderligt att riksdagen efter slutförande av utredningen — som dock icke synes böra begränsas enbart till andrakammarvalen — finge i ett sammanhang taga ställning till frågan om nödiga ändringar såväl i grundlagen som i vallagen. Utskottet hemställde därför, att riksdagen ville, med förklarande att propositionen icke då kunnat bifallas, hos Kungl. Maj:t hemställa om fortsatt utredning samt framläggande av de förslag, vartill utredningen kunde föranleda. Denna hemställan bifölls av riksdagen.

I proposition (nr 216) till 1934 års riksdag upptogs ånyo frågan om åtgärder till underlättande av valdeltagandet i andrakammarvalen till behandling. Därvid föreslogs ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen i överensstämmelse med 1933 års förslag ävensom ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen. De föreslagna ändringarna i sistnämnda lag inneburo bland annat rätt för väljare att vid val till riksdagens andra kammare avlämna sin valsedel i annat valdistrikt än det han tillhörde samt att med hänsyn härtill andrakammarval för hela riket obligatoriskt skulle förrättas å samma dag. Vid anmälan i statsrådet den 9 mars 1934 av nämnda förslag yttrade chefen för justitiedepartementet, att han efter samråd med chefen för socialdepartementet funnit frågan om underlättande av deltagandet i de kommunala valen och elektorsvalen för det dåvarande böra anstå och göras till föremål för ytterligare överväganden.

I sitt utlåtande (nr 16) över propositionen anslöt sig konstitutionsutskottet till vad chefen för justitiedepartementet sålunda yttrat. Vidare hemställde utskottet, att riksdagen måtte dels såsom vilande för vidare grundlagsenlig behandling antaga Kungl. Maj:ts förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen, dels ock, under förutsättning och villkor att ändringen av riks-

dagsordningen bleve slutligt genomförd, för sin del antaga ett av utskottet upprättat förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen. Sistnämnda förslag överensstämde i väsentliga hänseenden med det av Kungl. Maj:t i ämnet framlagda. Sålunda skulle, i enlighet med vad Kungl. Maj:t föreslagit, ordinarie val i hela riket till andra kammaren obligatoriskt hållas å tredje söndagen i september och val efter upplösning av kammaren å sön- eller helgdag, som Konungen bestämde, samt annat val till andra kammaren å sön- eller helgdag. Den då förefintliga möjligheten för Konungens befallningshavande att utsätta valet i viss stad till dagen före den allmänna valdagen och för Konungen att utsätta valet i viss valkrets till annan dag än förut sagts skulle sålunda avskaffas. Utskottets hemställan bifölls av riksdagen.

Vid 1935 års riksdag föreslog Kungl. Maj:t i proposition (nr 139) vissa ändringar i lagen om val till riksdagen i syfte att införa skydd för väljarbeteckning. Förslaget innebar emellertid jämväl en ändring av bestämmelserna rörande valdagen i överensstämmelse med den av 1934 års riksdag villkorligt antagna lagen. I det propositionen åtföljande statsrådsprotokollet för den 8 mars 1935 yttrade chefen för justitiedepartementet, att det syntes lämpligt att, om ändring i vallagen i allt fall skulle vidtagas till skyddande av väljarbeteckning, samtidigt genomföra ändringen i vallagen med avseende å valdagen, vilken ändring kunde ske oberoende av den år 1934 villkorligt antagna lagens vidare behandling i övrigt.

Efter hemställan av konstitutionsutskottet (utlåtande nr 11) antog riksdagen Kungl. Maj:ts förslag med vissa ändringar, vilka dock icke berörde bestämmelserna angående valdagen. Lag i ämnet utfärdades den 23 maj 1935 (nr 256) och trädde i kraft den 1 januari 1936.

Emellertid hade Kungl. Maj:t den 27 november 1931 vid anmälan i statsrådet av 1930 års riksdags skrivelse nr 330 uppdragit åt f. d. landshövdingen Hj. L. Hammarskjöld att såsom sakkunnig verkställa utredning och utarbeta förslag i de i skrivelsen angivna hänseenden, således bland annat rörande frågorna om revision av förordningen om kommunalstyrelse i Stockholm och om gemensam valdag för landstingsmannaval. Till fullgörande av uppdraget avgav den sakkunnige den 24 juli 1933 yttrande och förslag angående revision av gällande förordningar om kommunalstyrelse i Stockholm m. m. (statens offentliga utredningar 1933:23).

Vad stadsfullmäktige i Stockholm angår föreslog den sakkunnige icke några sakliga ändringar i gällande bestämmelser rörande tjänstgöringsår samt tidpunkt för stadsfullmäktigvalet. Visserligen berodde det särskilda tjänstgöringsåret i Stockholm ytterst på förhållanden, som upphört, men det hade dock vunnit sådan hävd, att någon ändring därav enligt den sakkunniges mening icke borde ifrågakomma.

Såvitt angår frågan om gemensam valdag för landstingsmannaval innefattade den sakkunniges utredning förslag till lag om ändrad lydelse av 11 § kommunala vallagen. Enligt förslaget skulle val av landstingsmän förrättas

tredje söndagen i september eller, därest i stad av magistraten så beslötes, dagen närmast före nämnda dag. Förslaget, som icke avsåg att göra ändring i 15 § 1 mom. eller 17 § nämnda lag, innebar alltså allenast den ändringen i förhållande till gällande bestämmelser, att möjligheten berövades vederbörande kommunala organ att med kvalificerad majoritet besluta valets utsättande till vilken som helst dag under tiden 13—30 september.

Propositionen nr 184 till 1935 års riksdag med förslag till lag om kommunalstyrelse i Stockholm överensstämde i fråga om stadsfullmäktiges tjänstgöringsår och tiden för stadsfullmäktigvalet med den sakkunniges förslag. I det propositionen bilagda utdraget av statsrådsprotokollet över socialärenden för den 1 mars 1935 erinrade jag emellertid att, därest frågan om gemensam valdag vid kommunala val över hela riket skulle erhålla en positiv lösning, en sådan lösning torde komma att påverka även tjänstgöringsåret för Stockholms stadsfullmäktige. Jag hade haft under övervägande sådan ändring i bestämmelsen om tid för valet att såsom valdag skulle bestämmas viss söndag i mars månad. Då emellertid frågan om valdagens bestämmande till viss i lag angiven dag borde lösas i ett sammanhang för städerna, hade jag ansett ytterligare utredning erforderlig. Frågan vore för sin lösning även beroende av de åtgärder, som skulle övervägas för underlättande av deltagandet i kommunala val.

I propositionen behandlades även frågan om gemensam valdag för landstingsmannaval men upptogs icke då till slutlig lösning. I mitt anförande till statsrådsprotokollet framhöll jag, att i 1934 års proposition (nr 216) angående förslag till ändrad lydelse av § 24 riksdagsordningen samt till lag om ändring i vissa delar av lagen om val till riksdagen, vilka förslag avsågo att möjliggöra röstning å annan ort än mantalsskrivningsorten, även behandlats frågan om införande av liknande bestämmelser med avseende å de kommunala valen och elektorvalen. Denna fråga hade emellertid av statsmakterna ansetts böra tillsvidare anstå och göras till föremål för ytterligare utredning. Skulle emellertid en sådan reform komma till stånd förutsatte detta, att valen förrättades samtidigt i hela riket. Då sålunda frågan om gemensam valdag för landstingsmannaval i annat sammanhang vore föremål för prövning, hade jag ansett spörsmålet i då förevarande sammanhang böra lämnas å sido för att övervägas i samband med den slutliga prövningen av nyssnämnda fråga.

I sitt utlåtande (nr 19) angående propositionen yttrade konstitutionsutskottet, att det ur allmän synpunkt kunde anses vara motiverat, att den för de kommunala valen i övrigt genomförda principen, att de skulle förrättas på hösten ett och samma år, även vunne tillämpning å stadsfullmäktigvalen i Stockholm. En lösning av detta spörsmål kunde genomföras alldeles oberoende av om institutet röstning å annan ort infördes även för de kommunala valen. Då emellertid en omläggning av tiden för valet till september månad kunde tänkas medföra vissa återverkningar på Stockholms kommunalförvaltning, vilka av utskottet ej kunde överblickas, samt en utredning, där Stockholms stadsfullmäktige och överståthållarämbetet bereddes tillfälle ut-

tala sig, därför borde föregå lagändringens genomförande, föreslog utskottet en skrivelse med begäran om särskild utredning i ämnet.

I den skrivelse (nr 237), vari riksdagen anmälde, bland annat, beslut om antagande — i huvudsaklig överensstämmelse med Kungl. Maj:ts förslag — av lag om kommunalstyrelse i Stockholm, anhöll riksdagen, i enlighet med konstitutionsutskottets förslag, att Kungl. Maj:t bland annat måtte föranstalta om särskild utredning av frågan om stadsfullmäktigvalens i Stockholm förläggande till september månad samt för riksdagen framlägga det förslag vartill utredningen gäve anledning.

Frågans återupptagande inom socialdepartementet.

Vid övervägande av den i 1935 års riksdagsskrivelse berörda frågan om särskild utredning beträffande stadsfullmäktigvalens i Stockholm förläggning har jag funnit lämpligt att till samtidig behandling upptaga jämväl spörsmålet om en till september förlagd, för hela riket gemensam valdag för stadsfullmäktig-, landstingsmanna- och elektorval. Inom socialdepartementet har med anledning härav utarbetats en promemoria jämte utkast till sådana författningsändringar, som skulle erfordras för införande av en dylik gemensam valdag. Utkasten avsågo ändring dels i vissa delar av kommunala vallagen, dels i vissa delar av lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, dels ock av 3 § lagen om val till riksdagen.

Över promemorian och utkasten hava yttranden avgivits av överståthållarämbetet samt magistraten och stadsfullmäktige i Stockholm, samtliga länsstyrelser efter hörande av vederbörande landsting samt valförrättare och stadsfullmäktige i länets städer, svenska stadsförbundet och svenska landstingsförbundet.

Enligt vad jag inhämtat kommer chefen för justitiedepartementet att i anledning av utkastet till ändrad lydelse av 3 § lagen om val till riksdagen senare i dag föreslå avlåtande till riksdagen av proposition med förslag till lag om erforderliga ändringar i nämnda lag. De båda övriga utkasten, vilka torde få som bilaga (*Bilaga A*) fogas vid statsrådsprotokollet i detta ärende, ha i anledning av de avgivna yttrandena varit föremål för överarbetning inom socialdepartementet. Jag övergår nu till nämnda inom departementet överarbetade förslag.

Departementsförslaget.

Allmän motivering.

Promemorian.

De vid promemorian fogade utkasten till ändringar i kommunala vallagen och lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, vilka i det följande skola behandlas, innebära i huvudsak att val av landstingsmän ävensom av stadsfullmäktige i rikets samtliga städer, alltså även Stockholm, obligatoriskt skola förrättas tredje söndagen i september samt att jämväl stadsfullmäktiges

i Stockholm fyra mandatår skola räknas från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde.

I promemorian lämnades vissa statistiska uppgifter. Av dessa framgår följande.

År 1926 förrättades *stadsfullmäktigval* i september i allenast 43 städer. År 1930 hade antalet städer, vari valet hölls i september, stigit till 60 för att år 1934 uppgå till 83. Sistnämnda år förrättades valet tredje söndagen i september i 57 städer samt nämnda söndag jämte lördagen dessförinnan i 7 städer. Av rätten att sammanföra stadsfullmäktigvalet med landstingsmannaval begagnade sig 1926 endast 43 städer. Antalet ökades 1930 till 57 och steg 1934 ytterligare till 79.

Landstingsmannaval hållas redan nu i allmänhet tredje söndagen i september. Sålunda ägde år 1934 valet rum endast denna dag i 140 av rikets 190 valkretsar. I 38 valkretsar förrättades valet tredje söndagen i september men därjämte även föregående lördag eller påföljande måndag. I 9 stadsvalkretsar skedde valet endast lördagen närmast före. Allenast i 3 valkretsar hade man begagnat sig av möjligheten enligt 11 § andra stycket kommunala vallagen att utsätta valet till annan dag. I 2 av dessa valkretsar förrättades dock valet i vissa valdistrikt tredje söndagen i september eller lördagen närmast före.

Såsom allmän motivering till de föreslagna lagändringarna anfördes i promemorian.

Att förlägga stadsfullmäktigvalet i Stockholm till september månad, såsom riksdagen (i skrivelsen 237/1935) ifrågasatt, torde vara i alla hänseenden lämpligt. Därmed skulle den valstrid, som regelmässigt föregår detta val och som får ökat intresse för landet i dess helhet därigenom att den även avser valet av elektorer, bliva förlagd till samma tid som valstriderna vid övriga val av betydelse för sammansättningen av första kammaren. Skall en dylik omläggning äga rum, synes emellertid det ofta framförda önskemålet om valets utsättande till en arbetsfri dag böra samtidigt tillgodoses. Därvid lär annan dag än tredje söndagen i september knappast böra ifrågakomma. Denna söndag är redan den så att säga ordinarie valdagen för valen till andra kammaren och för landstingsmannavalen. I anledning av det anförda erfordras vissa ändringar i lagen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Såsom framhållits i det vid propositionen 184/1935 fogade statsrådsprotokollet över socialärenden för den 1 mars 1935 synes emellertid frågan om valdagens bestämmande till viss i lag angiven dag böra lösas i ett sammanhang för städerna. Detta föranleder ändring i kommunala vallagen rörande stadsfullmäktigval i övriga städer än Stockholm. Ändringen torde böra gå ut på att undantagslöst fastställa tredje söndagen i september som valdag för samtliga stadsfullmäktigval.

På grund av bestämmelsen i 4 § andra stycket lagen om val till riksdagen att val av elektorer förrättas å samma dag som val av stadsfullmäktige skulle, efter genomförandet av ovan berörda ändringar i kommunala vallagen och lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, elektorsvalen alltid förrättas tredje söndagen i september.

Då elektors- och landstingsmannavalen äga ett nära samband med varandra, synes, när nu frågan om gemensam valdag för stadsfullmäktig- och elektorsval upptagits till behandling, samtidigt därmed spörsmålet om gemensam valdag för landstingsmannaval lämpligen böra erhålla sin lösning. Visser-

ligen sammanhänga dessa båda frågor även med spørsmålet om möjliggörandet vid kommunala val och elektorsval av röstning å annan ort än mantalsskrivningsorten, men sammanhanget är dock icke av den art, att icke de båda förra frågorna kunna lösas oberoende av den senare. Att tredje söndagen i september göres till valdag även för landstingsmannaval synes själfvallet. Nämda dag är ju redan, såsom framgår av de lämnade statistiska uppgifterna, den regelmässiga valdagen för dessa val.

Genom de i denna promemoria föreslagna bestämmelserna skulle tredje söndagen i september alltså bliva gemensam valdag för stadsfullmäktig-, elektors- och landstingsmannaval, ett förhållande som står i god överensstämmelse med den tendens till ökning av antalet gemensamma val, som — enligt vad de statistiska uppgifterna utvisa — framträtt under det senaste årtiondet.

Frågan om införande av gemensam valdag även för övriga kommunalval synes lämpligen kunna anstå för att upptagas till behandling i annat sammanhang.

Yttranden över promemorian.

Vad först angår stadsfullmäktigvalet i Stockholm har det i promemorian framlagda förslaget att förlägga detta val till tredje söndagen i september tillstyrkts, respektive lämnats utan erinran av *Stockholms stadsfullmäktige* och *magistrat*.

Magistraten har därvid särskilt framhållit fördelen av att ett val på hösten ägde rum kort tid efter röstlängdens färdigställande. Antalet ändringar i de röstberättigades personliga förhållanden vore på hösten vida mindre än på följande vår, då dessutom en ny mantalsskrivningsförrättning mellankommit med därav följande ökad svårighet för valmännen att hålla fullt klart för sig var de hade att utöva sin rösträtt. Önskemålet om valets utsättande till en arbetsfri dag kunde visserligen enligt mångas mening i väsentlig grad uppfyllas även genom valets utsättande till lördagen, å vilken ju inom de flesta yrken arbetstiden vanligen vore betydligt kortare än å andra vardagar. Lördagen hade också inom andra större städer såväl vid kommunala som vid andrakammarval i stor utsträckning tagits i anspråk såsom valdag. Då emellertid möjligheten därtill numera avskaffats beträffande andrakammarvalen, syntes tillräcklig anledning icke föreligga att ifrågasätta dess bibehållande i fråga om stadsfullmäktigvalen.

En stark *minoritet inom stadsfullmäktige* har emellertid funnit nu gällande ordning rörande tidpunkten för valet äga avgjorda företräden framför den föreslagna. Denna skulle innebära, att valkampanjen komme att förflyttas från februari och mars till augusti och september. Den förra tiden måste emellertid med hänsyn till den i Stockholm gällande indelningen av det kommunala arbetsåret anses vida lämpligare än den senare. Valkampanjen infölle enligt den nuvarande ordningen å en tid, då några större ordinarie arbetsuppgifter icke behövde förekomma. I augusti och september däremot avslutades förvaltningsmyndigheternas statbehandling och påbörjades statberedningen inom stadskollegiet. Detta arbete torde icke kunna undgå att på olämpligt sätt påverkas av samtidigt pågående valförberedelser.

Rörande förslaget att låta stadsfullmäktiges tjänstgöringsår sammanfalla med kalenderår hava *stadsfullmäktige i Stockholm* erinrat, att övergångstiden mellan valtillfället och mandattidens början enligt förslaget skulle förlängas från, såsom nu vore fallet, en eller annan vecka till en tidrymd av tre à tre och en halv månader. Stadsfullmäktige hava vidare anfört:

En övergångstid måste emellertid enligt sakens natur komma att präglas av ett osäkerhetstillstånd, vilket icke kan undgå att verka hämmande på det kommunala arbetet. Den bör därför göras så kort som möjligt är. Även ur allmänna politiska synpunkter är det önskvärt, att den nyvalda och måhända starkt förändrade kommunalrepresentationen så snart som möjligt får inträda i utövningen av sitt uppdrag. Den hittills i Stockholm gällande ordningen har i dessa avseenden varit synnerligen tillfredsställande. Den föreslagna förlängningen av övergångstiden måste däremot komma att medföra betydande praktiska olägenheter, och dessa olägenheter framträda desto starkare, som, efter de föreslagna lagändringarna, så betydelsefulla beslut som fastställande av utgifts- och inkomststat för det kommande arbetsåret och val till de kommunala uppdrag, som vid årets slut bliva lediga, skulle fattas under övergångstiden och av en stadsfullmäktigkår, som tilläventyrs blivit genom valutgången avsevärt ändrad. Dessa svårigheter kunna icke tillfyllest avvisas med en hänvisning till att förhållandena bliva desamma i rikets övriga kommuner. Kommunalnämnderna väljas sålunda i december månad året efter allmänt valår och mandattiden är fyra år; i åtskilliga städer utses även drätselkammare, enligt det för staden gällande reglementet, på samma sätt. I Stockholm är emellertid mandattiden i nämnderna enligt kommunallagen regelmässigt två år, varjämte successiv förnyelse råder, så att val sker varje år. Här måste sålunda under alla förhållanden den avgående stadsfullmäktiguppsättningen komma att utöva ett avgörande inflytande på nämndernas sammansättning, vilket måste anses principiellt oriktigt. För att förena fördelarna av en för hela riket gemensam valdag för de kommunala valen med nuvarande korta övergångstid mellan valet och mandattidens början bör därför stadsfullmäktiges tjänstgöringsår icke, på sätt förslaget innehåller, sammanfalla med kalenderår utan löpa från och med den 1 oktober till och med den 30 september.

Även *minoriteten inom stadsfullmäktige* har ifrågasatt huruvida icke, vid bifall till förslaget om valdag å tredje söndagen i september, stadsfullmäktiges tjänstgöringsår måtte börja löpa redan den 1 nästkommande oktober. En dylik ordning — som visserligen bestämt vore att föredraga framför den i promemorian föreslagna — mötte dock vissa betänkligheter däri, att den skulle på ett olägligt sätt bryta budgetarbetet.

Överståthållarämbetet har anfört följande.

Lika med Stockholms stadsfullmäktige anser ämbetet, att, därest valdagen skall förändras på sätt förslaget upptager, den 1 oktober måste bestämmas som begynnelseid för tjänstgöringsåret, enär övergångstiden mellan valtillfället och mandattidens början bör göras så kort som möjligt för undvikande av den hämning på det kommunala arbetet, som osäkerhetstillståndet under en övergångstid medför. Även med en sådan jämkning kommer dock den föreslagna förskjutningen av valdagen att medföra vissa olägenheter för det kommunala arbetets gång. Det för budgetbehandlingen erforderliga förarbetet inom stadens nämnder tager sin början under sommaren för att nämnderna må kunna medhinna att under september eller senast till mitten

av oktober (jämför 48 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm) slutföra och till stadskollegiet avlämna förslag över utgifter och inkomster under nästföljande år. Även om den föreslagna ändringen av begynnelsetiden för tjänstgöringsåret medför, att under valår den slutliga behandlingen av statsförslaget kommer att ske av stadskollegium och fullmäktige med deras nya sammansättning, så kommer dock behandlingen inom nämnderna att äga rum delvis under pågående valkampanj med den tillspetsning av olika meningsriktningar, som då lätt kommer till synes, och, vid en oviss valutgång, jämväl utan den ledning för budgetarbetets planläggning, som vetenskapen om de allmänna riktlinjerna för den kommunala politiken innebär.

Stadskollegiet, som, fränsett borgarråden, utgöres av stadsfullmäktiges ordförande och båda vice ordförande samt av stadsfullmäktige vid tjänstgöringsårets första sammanträde valda nio ledamöter av fullmäktige, har att efter mottagande av specialförslagen från nämnderna före november månads utgång uppgöra förslaget till inkomst- och utgiftsstat. Särskilt i det fall, att de förrättade valen inneburit en förskjutning av majoriteten inom fullmäktige och därav föranledes en ändrad inställning till olika aktuella frågor, lär det understundom möta svårigheter för ett delvis nyvalt stadskollegium att inom erforderlig tid medhinna den förberedande statbehandlingen.

Om sålunda ur rent organisatorisk synpunkt olägenheter synas vara förknippade med en förflyttning av valdagen på sätt föreslagits, så tala å andra sidan starka skäl för att de politiska valkampanjerna inom landets olika delar förläggas till samma tidpunkt. Ett bedömande av de ovan framhållna, med varandra icke jämförbara skälens styrka i förhållande till varandra lär knappast ankomma på ämbetet.

Magistraten i Stockholm har framhållit, att den av stadsfullmäktige föreslagna bestämmelsen att stadsfullmäktiges tjänstgöringsår skulle löpa från och med den 1 oktober, sammanställd med föreskriften om valets hållande tredje söndagen i september, kunde föranleda att endast synnerligen kort tid komme att stå till buds för sammanräkningarna efter valet. Inom var och en av stadens fem valkretsar erfordrades två sammanräkningsförrättningar, en för stadsfullmäktigvalet och en för elektorvalet. För det fall att den 1 september infölle på en måndag och tredje söndagen alltså bleve den 21 september, återstode för dessa tio sammanräkningsförrättningar endast nio dagar. Enligt 3 § lagen om val till riksdagen gällde nämligen för elektorerna samma mandattid som för stadsfullmäktige. Under ogynnsamma omständigheter skulle ett fullbordande av alla sammanräkningarna på så kort tid kunna vara förenat med stora svårigheter. Genom en ändring i nyssnämnda paragraf därhän att — oavsett att för stadsfullmäktige i Stockholm mandattiden skulle löpa från och med den 1 oktober — elektorerna skulle utses för annan tid, exempelvis från och med den 1 januari, skulle vinnas ökad tid för avslutande av de sammanräkningar, som avsåge elektorvalet. Under förutsättning att stadsfullmäktiges berörda förslag vunne beaktande, hemställde magistraten att nyssnämnda därav följande olägenhet måtte på sätt magistraten sålunda föreslagit eller på annat lämpligt sätt undanröjas.

Beträffande härefter frågan om obligatorisk gemensam valdag för stadsfullmäktig- och landstingsmannavalen har det förslag härutinnan, som framlagts i promemorian, *i princip tillstyrkts eller lämnats utan erinran*

i det övervägande flertalet av de inkomna yttrandena. Därvid har emellertid i åtskilliga fall någon ändring i det remitterade förslaget förordats.

Förslaget har avstyrkts av *Jämtlands läns landsting, magistraterna i Askersund, Enköping, Söderköping, Sölvesborg, Ulricehamn, Vaxholm och Vimmerby, stadsstyrelsen i Öregrund, kommunalborgmästaren i Sollefteå samt stadsfullmäktige i Falun, Sollefteå, Söderköping, Trosa, Vaxholm, Vimmerby, Öregrund och Östersund.*

Ur de yttranden, i vilka förslaget i huvudsak tillstyrkts eller lämnats utan erinran, må följande framförda synpunkter här återgivas.

Länsstyrelsen i Östergötlands län har i princip tillstyrkt förslaget, främst med hänsyn till den bekvämlighet för valmännen, som en gemensam valförrättning innebure.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har ansett det ur allmän synpunkt väl motiverat, att val av stadsfullmäktige, landstingsmän och elektorerna ägde rum å en gemensam valdag. Någon annan dag än tredje söndagen i september syntes därvid knappast kunna ifrågakomma. Även om vägande skäl kunde åberopas till stöd för, att möjlighet lämnades öppen att efter avgörande i varje särskilt fall bestämma valdagen till lördagen före tredje söndagen i september eller förlägga valen till både lördagen och söndagen, torde dock det i promemorian framlagda förslaget bäst tillgodose syftet med den ifrågasatta reformen, nämligen att genom en ovillkorlig bestämmelse om en enda valdag komma ifrån alla alternativ och därmed också de spekulationer om fördelar eller nackdelar för skilda politiska meningsriktningar av valens ut sättande till olika veckodagar, som nuvarande bestämmelser möjliggjorde.

Länsstyrelsen i Örebro län har såsom sin erfarenhet framhållit, att hittills verkställda sammanföranden av de kommunala valen med landstingsmannavalen givit ett i stort sett gynnsamt resultat. De befarade olägenheterna av dylika gemensamma förrättningar hade ock gjort sig minst gällande i städerna, där bättre möjlighet funnits att på lämpligt sätt organisera den dubbla valförrättningen. På grund därav och med hänsyn till den allmänna utvecklingen i riktning mot samfälliga val hade länsstyrelsen intet att erinra mot den beträffande städerna nu föreslagna obligatoriska bestämmelsen därutinnan.

Åtskilliga valförrättare och stadsfullmäktige i städer, där gemensamma val redan enligt gällande bestämmelser hållits, hava också vitsordat att goda erfarenheter därvid vunnits rörande lämpligheten av sådana val. Sålunda har framhållits av *magistraten i Eksjö* att gemensamma val vore mindre arbetsamma än två skilda valförrättningar, samt av *stadsfullmäktige i Karlskrona* att kostnaderna för valens förrättande minskades vid gemensam valförrättning. *Stadsfullmäktige i Vadstena* hava erinrat, hurusom de kommunala valen i allmänhet tilldroge sig ett betydligt större intresse än landstingsmannavalen. Genom sammanförandet av båda valen stegrades därför deltagandet i landstingsmannavalet. Ävenså bleve genom sammanslagning av två valakter till en de tekniska valförberedelserna och de upprivande partistriderna av mindre

omfattning, vilket vore ägnat att utgöra en hälsosam motvikt mot den valleda, som gjorde sig gällande i vida kretsar av vårt folk.

Svenska stadsförbundets styrelse har yttrat, att de vid en kombination av stadsfullmäktig- och landstingsmannaval befarade och till en början här och var också konstaterade olägenheterna för själva valförrättningens del syntes hava övervunnits. I fråga om valdagens förläggande till vardag eller söndag torde meningarna som hittills förbliva delade bland valmännen i städerna. Gjordes valdagen gemensam för hela landet, bleve skälen för dess förläggande till en söndag dock onekligen starka.

Svenska landstingsförbundets styrelse har framhållit, att den ifrågasatta lagstiftningen om möjliggörande vid landstingsmannavalen av röstning å annan ort än mantalsskrivningsorten skulle nödvändiggöra en koncentration av valen till en dag. En dylik koncentration syntes kunna åstadkommas utan tillbakasettande av några berättigade primärkommunala intressen, enär vid 1934 års val allenast ett fåtal kommuner gjort bruk av sin befogenhet att bestämma annan valdag än den gemensamma. Då tredje söndagen i september vunnit hävd såsom valdag för landstingsmannaval, syntes det sålunda lämpligt, att denna dag bestämdes till valdag för hela landet. Redan nu förrättades stadsfullmäktigvalen i flertalet städer i samband med landstingsmannavalen. Några olägenheter av valens sammanförande hade icke påvisats. Antalet städer, som begagnade sig av denna möjlighet, hade också stigit vid varje valtillfälle. Under sådana förhållanden torde några bärande skäl mot att ett dylikt sammanförande gjordes obligatoriskt knappast förefinnas.

Såsom tidigare omnämnts hava emellertid i åtskilliga av de yttranden, i vilka tillkännagivits principiell anslutning till det i promemorian framlagda förslaget, tillika framförts önskemål om vissa ändringar i detsamma.

Sålunda har *magistraten i Kalmar* föreslagit, att den gemensamma valdagen för städernas vidkommande i stället måtte utsättas till tredje lördagen i september. Som skäl härför har magistraten anfört, att ännu icke någon kunnat med berättigande hävda, att han genom valets utsättande till lördag, då arbetet slutade tidigare än å andra vardagar, blivit förhindrad att utöva sin rösträtt. Däremot föreläge uppenbara och synnerligen starka skäl för att söndagen icke begagnades som valdag. För valförrättarna vore den i promemorian föreslagna ändringen mycket betungande, enär icke blott hela vilodagen ginge förlorad utan även det av valet och därmed sammanhängande preliminära röstsammanräkning förorsakade nattvaket ofördelaktigt inverdade på arbetsförmågan under påföljande dag, då valförrättarna, vilka i de flesta städer tillika vore ledamöter i domstolen, hade maktpåliggande uppgifter att fylla.

Länsstyrelserna i Kristianstads och Örebro län, landstinget i Örebro län, magistraterna och stadsfullmäktige i Kristianstad, Hälsingborg, Lund och Örebro, magistraterna i Landskrona och Lindesberg samt en ledamot av svenska landstingsförbundets styrelse hava föreslagit, att till valdag borde kunna bestämmas antingen tredje söndagen i september eller lördagen närmast före.

I vissa av dessa yttranden har framhållits att denna valrätt borde tillerkännas åtminstone de städer, som icke deltog i landsting, samt de städer som vid landstingsmannaval bildade egen valkrets. Såsom skäl för vad sålunda föreslagits har åberopats, förutom sådana synpunkter som magistraten i Kalmar framhållit rörande lördagens företrädare såsom valdag, att vid ett val på lördagen köbildningen bleve mindre, då äldre personer och sådana som fritt disponerade sin tid kunde avgiva sina röster på förmiddagen samt arbetare och kontorsanställda på eftermiddagen, att på söndagen valförrättningen måste avbrytas för högmässogudstjänst, valurnorna förseglas och möjligen befintlig kö upplösas, samt att den omständigheten att stadsbefolkningen i stor utsträckning använde de arbetsfria dagarna till vistelse ute i naturen vore ägnad att ogynnsamt påverka frekvensen av deltagandet i ett till söndagen förlagt val.

Länsstyrelserna i Östergötlands och Västernorrlands län, landstingen i Kalmar läns södra del och Skaraborgs län, magistraterna och stadsfullmäktige i Härnösand och Skörde, magistraterna i Köping, Strängnäs och Ystad, kommunalborgmästarna och stadsfullmäktige i Mjölby och Nybro samt stadsfullmäktige i Sundsvall hava förordat bibehållande av möjligheten att utsätta valen till två på varandra följande dagar. Vissa av dessa myndigheter och representationer hava dock ansett möjligheten härtill böra inskränkas till att gälla allenast, förutom tredje söndagen i september, närmast föregående lördag men icke nästkommande måndag. Såsom skäl för valets utsträckande till två dagar har framhållits den därigenom vidgade röstningsmöjligheten för den som vore förhindrad eller av religiösa skäl önskade avhålla sig från att rösta på söndagen. I mindre städer, varest tillgången på lämpliga vallokaler eller kvalificerade valförrättare vore begränsad, kunde vidare en sådan ordning vara att föredraga framför stadens uppdelning i valdistrikt.

Länsstyrelsen i Kalmar län har ansett, att vederbörande kommunala myndighet borde äga besluta om förläggande av stadsfullmäktigvalet antingen till lördagen före tredje söndagen i september eller till både lördagen och söndagen samt att, i händelse av sådant beslut, jämväl landstingsmannavalet skulle förläggas till samma dagar.

Magistraten i Sundsvall har förklarat sig icke kunna bedöma, huruvida den gemensamma valdagen så intimt sammanhänge med frågan om möjliggörande av röstning å annan ort än mantalsskrivningsorten, att densamma borde ur denna synpunkt utan dröjsmål införas. Andra utvägar stode måhända till buds för möjliggörande av sådan röstning i viss utsträckning, exempelvis genom en utvidgning av användningen av valsedelsförsändelser. I varje fall torde en mera vidsträckt rätt att rösta å annan ort än mantalsskrivningsorten kunna medföra ett så utökat arbete för valförrättarna, att betänkligheter måste resas mot valens koncentrerande till en dag. Innan sålunda mera detaljerade förslag i olika hänseenden föreläge, kunde magistraten icke i förevarande sammanhang bestämt tillstyrka förslaget om gemensam valdag, och detta ehuru betänkligheter knappast borde möta mot principen därom i och för sig.

I de yttranden, vari förslaget *avstyrkts*, vilka yttranden angivits i det föregående, har såsom skäl för avstyrkande anförts, *att* den kommunala självbestämmanderätten icke borde ytterligare kringskäras, *att* stadsfullmäktigvalen enligt förslaget komme att företagas alltför tidigt under året, *att* en obligatorisk sammankoppling av rent kommunala val med val av åtminstone delvis rikspolitisk betydelse skulle medföra anläggandet av mer partipolitiska synpunkter på de kommunala valen och därmed även på de kommunala frågornas behandling än som hittills varit fallet, *att* då valproceduren vid två gemensamma val med olika rösträttsåldrar bleve synnerligen tidsödande, för de röstande besvärande köbildningar säkerligen ofta skulle uppkomma, *att* felaktigheter lättare beginges såväl av röstande som valförrättare när två val förrättades samtidigt än när de försigginge vart för sig, *att* vid gemensam valförrättning efterarbetet för valförrättarna komme att draga långt ut på natten, varjämte — till minskning av valintresset — preliminär röstsammanräkning säkerligen icke skulle omedelbart medhinnas för båda valen, *att* en gemensam valförrättning skulle för åtskilliga städers vidkommande nödvändiggöra en indelning av dessa städer i fler valdistrikt än hittills med ty åtföljande svårigheter att erhålla lämpliga valförrättare och ökade kostnader i olika hänseenden *samt att* ett stadsfullmäktigval mer än tre månader före utgången av mandattiden för de fungerande stadsfullmäktige måste menligt inverka på dessas ställningstagande i stadens angelägenheter. I de yttranden, som inkommit från de båda garnisonsstäderna Sollefteå och Vaxholm, har erinrats att med hänsyn till militärpersonalens tjänstgöringsförhållanden val i dessa städer icke lämpligen borde förläggas till september, då repetitionsövningar påginge. Visserligen finnes möjlighet att anordna valsedelsförsändelse, men detta förfarande innebure icke samma fördelar som möjligheten att kunna personligen tillstädeskomma vid valet.

**Departements-
chefen.**

Det reformarbete, som under de båda senaste decennierna pågått i syfte att nedbringa antalet valstrider och befrämja valdeltagandet, har resulterat i den nuvarande ordningen med fyraårig mandattid såväl för andra kammarens ledamöter som för landstingsmän, stadsfullmäktige, kommunalfullmäktige och elektorer för utseende av ledamöter i första kammaren samt val allenast varannan höst, alternerande för blott andrakammarval tredje söndagen i september ena gången samt samtliga kommunala representantval och elektorsval inom en någorlunda begränsad tidsperiod andra gången. För Stockholms vidkommande föreligger dock från denna regel det undantaget, att stadsfullmäktig- och elektorsval förrättas på våren året närmast före det, då ordinarie andrakammarval äga rum. Då den ursprungliga anledningen till detta undantag numera bortfallit i och med att röstlängden i Stockholm skall färdigställas inom samma tid som i rikets övriga kommuner, har det syns lämpligt att till behandling upptaga frågan om Stockholms inordnande under de för landet i övrigt gällande bestämmelserna. Samtidigt därmed torde det nyssnämnda reformarbetet böra fortsättas genom en ytterligare koncentration av övriga kommunala val.

För närvarande gäller att stadsfullmäktig- och elektorval i städer utanför landsting obligatoriskt sammanförts till gemensam förrättning och att ett sådant sammanförande av stads- eller kommunalfullmäktigval med landstingsmannaval är möjligt för de kommuner som så önska. Alltsedan denna möjlighet år 1926 öppnades, har densamma i ständigt ökad omfattning begagnats. Såsom av ett flertal inkomna yttranden framgår har erfarenheten visat de stora fördelar, som äro förbundna med gemensamma valförrättningar, och de vid reformens genomförande uttalade farhågorna, att densamma skulle leda till ökad tidsspillan samt oreda och förväxlingar för både väljare och valförrättare, ha befunnits vara betydligt överdrivna. Detsamma torde, åtminstone för städernas vidkommande, gälla det jämväl framförda påståendet, att för ett gemensamt val erforderliga resurser i fråga om vallokaler eller valförrättare mångenstädes skulle komma att saknas. Från de städer, i vilka gemensamma val förrättats, har heller ingen bekräftelse erhållits rörande tidigare uttalade farhågor, att ett sammanförande av de rent kommunala valen med val av delvis rikspolitisk karaktär skulle medföra en ökad »politisering» av de förra. Därmed torde de invändningar vara bemötta, vilka i de inkomna remissyttrandena framförts mot förslaget att för städernas del göra bestämmelserna om gemensamma val obligatoriska, i den mån dessa invändningar allenast utgöra en upprepning av tidigare erinringar vid införandet av nu gällande fakultativa bestämmelser. Mellan de städer, vilka redan med gott resultat prövat möjligheten att förrätta valen gemensamt, och dem som icke så gjort lära nämligen icke förefinnas sådana skiljaktigheter, som göra det antagligt, att för de senare städernas del ett begagnande av möjligheten skulle slagit mindre väl ut. Det ingrepp, som ett genomförande av förslaget skulle innebära i de enskilda städernas självbestämmanderätt, kan icke heller anses vara av svårare beskaffenhet än att det till fullo uppväges av de fördelar ur allmän synpunkt, som gemensamma val uppenbarligen medföra. Från det alldeles övervägande antalet städer hava icke heller betänkligheter anförts i detta hänseende.

Även om, såsom jag således vill förorda, de ordinarie stadsfullmäktig- och landstingsmannavalen i städerna hädanefter alltid skola förrättas gemensamt, följer icke därav med nödvändighet att valen skola hållas allenast å en enda dag eller att tidpunkten för valen skall bliva densamma i alla städer. Så har föreslagits i den utremitterade promemorian, men från en del håll har ifrågasatts, huruvida icke åt de enskilda städerna borde förbehållas en viss begränsad bestämmanderätt i dessa hänseenden eller något av dem. De skäl, som därvid anförts och för vilka redogörelse lämnats vid återgivandet av det huvudsakliga innehållet i de inkomna yttrandena, kunna visserligen i en del hänseenden anses beaktansvärda, åtminstone ur mer teoretisk synpunkt. Erfarenheterna från de städer av olika storleksordning och belägna inom vitt skilda delar av landet, till antalet överstigande hälften av rikets samtliga, i vilka år 1934 gemensamma stadsfullmäktig- och landstingsmannaval höllos allenast tredje söndagen i september, torde emellertid bestyrka den uppfattning, som ligger till grund för nyssnämnda promemoria,

nämligen att olägenheterna av en enda för städerna gemensam valdag skulle bliva så obetydliga att de icke böra förhindra förslaget genomförande, därest detta i övrigt skulle anses önskvärt.

Härmed ledes jag in på den av riksdagen väckta frågan om en för hela riket gemensam valdag för landstingsmannavalen. Genom dessa val och elektorsvalen avgöres i stort sett fördelningen de olika partierna emellan av mandaten i riksdagens första kammare. Helt naturligt tilldrar sig därför utgången av landstingsmannavalen ett stort och berättigat intresse inom hela landet, och den valen föregående agitationen erhåller en övervägande rikspolitisk karaktär. Liksom man i avsikt bland annat att stimulera deltagandet i andrakammarvalen och förebygga en alltför uttänjd valstrid omkring dem så småningom kommit fram till den för dessa val gällande ordningen med en enda för rikets alla valkretsar gemensam valdag, torde nu i samma syfte en motsvarande ordning i fråga om landstingsmannavalen böra övervägas. Införandet av bestämmelsen att de ordinarie andrakammarvalen utan undantag skola hållas tredje söndagen i september har emellertid även haft till syfte dels att förlägga dessa val till lämpligast möjliga arbetsfria dag under året, dels ock att möjliggöra röstning å annan ort än mantals-skrivningsorten. Beträffande frågan vilken dag som kan anses vara den lämpligaste må till en början erinras om att vid 1932 års andrakammarval valet i 93 städer med sammanlagt omkring 1,380,000 invånare förrättades å den allmänna valdagen, söndagen den 18 september, medan valet i 21 städer med tillhopa omkring 680,000 invånare förrättades lördagen den 17 september. Även om uttalanden rörande lördagens företräden såsom valdag icke saknats i de inkomna yttrandena, hava likväl i det alldeles övervägande flertalet av dem ingen erinran framställts mot förslaget om söndagen som obligatorisk valdag. Såsom länsstyrelsen i Malmöhus län framhållit torde det redan i och för sig vara av värde att i detta hänseende äga en bestämmelse, som utesluter alla alternativ och därmed också spekulationer om fördelar eller nackdelar för skilda politiska meningsriktningar av valens utsättande till olika veckodagar. Det lär icke heller med fog kunna påstås, att söndagen lämpar sig mindre väl som valdag för landstingsmannavalen än för andrakammarvalen. Sålunda äro för valförrättarna olägenheterna av ett söndagsval näppeligen större i ena än i andra fallet. Att göra tredje söndagen i september till obligatorisk valdag för dessa båda slags val synes också ur enhetlighetens synpunkt vara av betydelse. Slutligen vill jag erinra, att den även beträffande de kommunala valen ifrågasatta reformen rörande möjliggörande av röstning i främmande valdistrikt torde förutsätta, att val av samma karaktär förrättas på en och samma dag inom hela riket, samt att därvid såsom valdag knappast lär kunna ifrågakomma annan dag än tredje söndagen i september. För de ordinarie landstingsmannavalens vidkommande synes därför vara lämpligast, att denna dag blir den enda möjliga valdagen.

Emellertid torde, såsom jag förut framhållit, i stad inom landsting stadsfullmäktigvalet om möjligt böra förrättas gemensamt med landstingsmannavalet. Man har därför att undersöka, huruvida tredje söndagen i september

infaller under en för val av stadsfullmäktige mindre lämplig tid på året. Av de förut återgivna statistiska uppgifterna samt de inkomna yttrandena synes framgå, att så icke är fallet. För närvarande gäller, att stadsfullmäktigval skola hållas under tiden den 13 september—den 30 november. Det förhållandet, att antalet val i september steg från 43 år 1926 till 83 år 1934 torde tydligt ådagalägga, att man alltmer allmänt kommit till insikt om lämpligheten att förlägga valen till senare delen av september. Endast i ett fåtal av de inkomna yttrandena har också förordats möjlighet att förlägga valen till en senare tidsperiod. I den mån skäl härför anförts, hava de hänfört sig till — som inom ett par mindre garnisonsstäder — önskvärldheten av att val förrättas efter regementsmötenas avslutande samt till angelägenheten av att icke alltför lång tid förflyter mellan valet och mandattidens början. Den som av militärtjänst är hindrad att personligen inställa sig vid valet äger dock avgiva valsedel antingen genom försändelse till den myndighet, som verkställer röstsammanräkningen, eller, om han är gift samt hustrun är röstberättigad, genom henne. Därmed torde vederbörlig hänsyn hava tagits till nämnda grupp av väljare. Vad det andra skälet angår, vilket anförts av magistraten i Askersund, sammanhänger detsamma med en fråga, som jag ämnar senare något beröra, nämligen frågan om en eventuell ändring i bestämmelserna om mandattidens början. Redan nu vill jag dock förutskicka, att en sådan ändring enligt min mening icke bör ifrågakomma enbart i syfte att förkorta den återstående funktionstiden för icke omvalda fullmäktige. Jag erinrar även därom, att i icke mindre än 83 städer nämnda tid år 1934 uppgick till minst tre månader utan att, såvitt uppgivits, några olägenheter därav förmärkts. Jag förordar alltså den regeln att tredje söndagen i september göres till enda valdag för de ordinarie landstingsmannavalen och de ordinarie stadsfullmäktigvalen i städer, som deltaga i landsting. Länsstyrelsen i Uppsala län har emellertid ifrågasatt att för visst fall stadga undantag från denna regel. Till frågan härom återkommer jag vid behandlingen av departementsförslagets särskilda bestämmelser.

Landstingsmannavalen äga emellertid ett nära samband med elektorssvalen, vilka i sin tur genom bestämmelser i lagen om val till riksdagen och kommunala vallagen äro intimt sammankopplade med stadsfullmäktigvalen i de städer, som ej deltaga i landsting. Syftet med den av mig förordade enhetliga bestämmelsen rörande landstingsmannavalen skulle därför i väsentliga hänseenden bliva förfelat, därest bestämmelsen ifråga icke skulle få sin fullständiga motsvarighet vad angår stadsfullmäktig- och elektorssval i städer utanför landsting. I samtliga dessa städer med undantag för Stockholm förrättas valen redan nu på hösten, och en dylik bestämmelse torde följaktligen endast för Stockholms del bliva av väsentligt ingripande betydelse. Beträffande övriga av dessa städer synes tvekan icke kunna hysas om lämpligheten av de ordinarie stadsfullmäktigvalens förläggning till tredje söndagen i september. Med hänsyn härtill och på i huvudsak samma skäl som jag anført i fråga om landstingsmannavalen och stadsfullmäktigvalen i städer inom landsting, förordar jag den ändringen i kommunala vallagen,

att ordinarie stadsfullmäktigval skall hållas endast tredje söndagen i september. Därav skulle enligt 4 § andra stycket lagen om val till riksdagen följa, att elektorsval ägde rum samma dag. Vad Stockholm angår hava onekligen av överståthållarämbetet och en minoritet inom stadsfullmäktige anförts skäl, vilka göra det i någon mån tveksamt huruvida en omläggning av nuvarande ordning bör ske. Det har tydligen skattats såsom en förmån för huvudstaden, att dess omfattande förvaltning under hösten, då den befinner sig i sitt mest tyngande skede, kunnat handhavas utan den störande inverkan, som ett nutida kommunalval skulle kunna utöva på densamma. Emellertid synas å andra sidan starka skäl tala för att denna huvudstadens hävdvunna och av betingelser, som icke längre föreligga, ursprungligen föranledda undantagsställning numera bör upphöra. Befinnes det vara ett allmänt intresse, att val av samma karaktär hållas vid samma tid inom hela landet, lär man icke under åberopande av skäl, vilka med större eller mindre styrka kunna gälla även för åtskilliga andra kommuner, böra från regeln härom undantaga huvudstaden. Nu är det otvivelaktigt så att stadsfullmäktig- och elektorsvalen i Stockholm på grund av det betydande antal förstakammarmandat, varöver staden förfogar, föregås av en synnerligen livlig agitation och därför tilldraga sig ett för val inom en enskild kommun osedvanligt stort intresse inom hela landet. Om huvudstaden alltjämt skulle intaga en särställning i förevarande hänseende, skulle man icke tillnärmelsevis ha nått fram till det minimum av valstrider, som under de senare årens reformarbete på detta område ansetts önskvärt. Jag tillstyrker på grund av det nu anförda en sådan ändring av 14 § första stycket lagen om kommunalstyrelse i Stockholm, att val av stadsfullmäktige skall förrättas tredje söndagen i september, en ändring som för övrigt förordats av majoriteten inom stadens stadsfullmäktige. Elektorsvalet skulle jämlikt 4 § andra stycket lagen om val till riksdagen komma att hållas samma dag.

I den utremitterade promemorian föreslogs, i samband med det ifrågasatta fastställandet av tredje söndagen i september som valdag för Stockholm, en omläggning jämväl av stadsfullmäktiges 4-åriga mandattid. Denna, som enligt nu gällande bestämmelser börjar löpa den 1 april samma år valet hålles, skulle enligt förslaget börja med ingången av kalenderåret näst efter valet. Jämväl i detta hänseende föreslogs således full likhet mellan Stockholm och övriga städer. Mot förslaget i denna del hava emellertid erinringar rests av såväl överståthållarämbetet som samtliga stadens stadsfullmäktige, vilka under förutsättning att valet hålles tredje söndagen i september förordat, att tjänstgöringsåret måtte begynna redan den 1 nästkommande oktober. De skäl, som anförts för att förläna valet snabbast möjliga verkan och vilka återgivits i den tidigare redogörelsen för innehållet i de inkomna yttrandena, synas mig värda beaktande. Då därtill kommer, att ur allmän synpunkt intet hinder torde möta häremot, är jag därför beredd att föreslå bestämmelser, som i största möjliga utsträckning tillgodose det sålunda uttalade önskemålet. Som magistraten i Stockholm erinrat, utgör tiden mellan tredje söndagen i september och den 1 ok-

tober under vissa förhållanden endast nio dagar. Magistraten har dock icke ifrågasatt, att denna tid icke skulle vara tillräcklig för sammanräkningen av rösterna vid stadsfullmäktigvalet. Enligt det förslag till ändring i lagen om val till riksdagen, som chefen för justitiedepartementet senare i dag lär komma att anmäla, skall, i enlighet med vad magistraten hemställt, mandattiden för elektorerna i Stockholm börja löpa först den 1 januari året efter valet. Sammanräkningen av rösterna vid stadsfullmäktigvalet torde sålunda kunna bedrivas i främsta rummet och utan svårighet hinna avslutas före den 1 oktober. Emellertid kan det tänkas, att vissa svårigheter härför skulle uppstå, därest i en framtid möjlighet skulle beredas i Stockholm mantalsskriven person att avlämna sin valsedel vid valförrättning å annan ort inom riket. Ur denna synpunkt vore det måhända önskvärt, om stadsfullmäktiges tjänstgöringsår kunde börja något senare än den 1 oktober. Emellertid torde, liksom hittills, å stadsfullmäktiges första sammanträde under tjänstgöringsåret böra väljas ordförande och två vice ordförande, vilka äro självskrivna ledamöter av stadskollegiet, samt ytterligare nio ledamöter av detta kollegium. Dessa val lära näppeligen kunna ske senare än i början av oktober, ty senast i mitten av denna månad börjar kollegiets arbete med uppgörandet av förslag till utgifts- och inkomststat för nästföljande kalenderår. Till detta skäl att låta mandattiden börja redan den 1 oktober måste åtminstone för närvarande tagas avgörande hänsyn. Jag anser mig därför böra förorda, att, såsom jämväl överståthållarämbetet och stadsfullmäktige föreslagit, mandattiden börjar redan den 1 oktober.

I detta sammanhang vill jag omnämna, att jag haft under övervägande att föreslå en ordning, enligt vilken mandattiden för stadsfullmäktige i övriga städer än Stockholm skulle börja något tidigare än den 1 januari. Jämväl för dessa städer synes det vara en fördel, om den nyvalda uppsättningen stadsfullmäktige kunde för det nästkommande kalenderåret fastställa utgifts- och inkomststat samt utse ledamöter i drätselkammaren och stadens nämnder. En sådan omläggning av funktionstiden för såväl stads- som kommunalfullmäktige ifrågasattes i propositionen nr 107 (sid. 41 ff) till 1926 års riksdag men ansågs då ej böra ske. Då i intet av de nu inkomna yttrandena önskemål framförts rörande en omläggning av funktionstiden för stadsfullmäktige och en dylik omläggning icke torde kunna genomföras utan en ingående utredning av frågan, har jag icke ansett mig böra föreslå någon ändring i nämnda hänseende.

Jag övergår härefter till en detaljredogörelse för departementsförslaget, därvid jag börjar med ändringarna i kommunala vallagen.

Specialmotivering.

Ändringar i kommunala vallagen.

11 §.

Enligt 11 § *gällande lag* skall val av landstingsmän förrättas tredje söndagen i september eller i stad, där magistraten så beslutar, närmast där-
förut infallande lördag. Valet må dock utsättas till annan dag under tiden
den 13—den 30 september, därest av vederbörande kommunala organ så be-
slutes med minst $\frac{2}{3}$ av de avgivna rösterna.

I det vid *promemorian* fogade utkastet föreslogs allenast den bestämmel-
sen, att val av landstingsmän skulle förrättas tredje söndagen i september.
I *promemorian* anfördes, att någon undantagsbestämmelse härutinnan icke
syntes vara erforderlig.

Departementsförslaget upptar utkastets stadgande oförändrat.

13 §.

I 13 § *gällande lag* stadgas i första stycket, att val av stadsfullmäktige
skall förrättas under tiden från och med den 13 september till november
månads utgång. Valdag bestämmes av magistraten. Val må dock ej för-
rättas å samma dag som landstingsmannaval för staden, därest icke stads-
fullmäktige eller, där sådana ej finnas, allmänna rådstugan före den 15 juli
det år, då valet skall äga rum, sådant besluter, i vilket fall magistraten har
att utsätta val till den sålunda bestämda dagen. Vidare erinras i andra
stycket, att beträffande Stockholm gäller vad särskilt är stadgat.

Enligt det vid *promemorian* fogade utkastet skulle val av stadsfullmäktige
kunna förrättas allenast tredje söndagen i september. I *promemorian* an-
fördes, att någon undantagsbestämmelse härutinnan icke syntes vara erfor-
derlig samt att, därest i Stockholm valet skulle företagas å samma dag som
i övriga städer, i 14 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm hänvisning
beträffande valdagen borde ske till kommunala vallagen, varjämte 13 § 2 stycket
sistnämnda lag borde utgå.

Departementsförslaget upptager utkastets stadgande oförändrat.

15 §.

Paragrafen är i sin *gällande lydelse* uppdelad i två moment. Enligt 1 mom.
må vederbörande kommunala organ bestämma, att val av landstingsmän skall
äga rum, förutom å den i 11 § åsyftade dagen, jämväl å dagen närmast efter
eller närmast före sagda dag. I 2 mom. stadgas, att val av kommunal-, mu-
nicipal-, stads- eller kyrkofullmäktige må äga rum å två på varandra följande
dagar, av vilka på landet en skall vara en söndag, varjämte föreskrives vem
som skall besluta härom.

I det vid *promemorian* fogade utkastet hade hela nuvarande 1 mom. samt stadgandet om stadsfullmäktigval i 2 mom. utgått. I paragrafen, som i utkastet icke vidare var uppdelad i moment, hade i tredje punkten förslagits ett nytt stadgande av undantagskaraktär, enligt vilket, om val av kommunalfullmäktige bestämts att äga rum tredje söndagen i september, sådant val icke finge äga rum jämväl å annan dag.

Som motivering till dessa ändringar anfördes i *promemorian* följande.

Då tredje söndagen i september bestämts som enda valdag för landstingsmanna- och stadsfullmäktigval, har denna paragraf undergått sådan ändring, att hela första momentet samt vad i andra momentet stadgas om stadsfullmäktigval utgått.

Vidare har införts det stadgandet, att, om val av kommunalfullmäktige bestämts att äga rum tredje söndagen i september, sådant val icke får äga rum jämväl å annan dag (lördagen före eller måndagen efter). Detta tillägg har föränletts av stadgandet i 17 § (»Har val bestämts till samma dag som annat val inom valdistriktet, och utsättes endera valet till särskilda dagar, skall, där valen skola förrättas inför samma valförrättare, den sålunda utsträckta tiden tillämpas jämväl i fråga om det andra valet»). Om kommunalfullmäktigval bestämts till tredje söndagen i september samt lördagen före eller måndagen efter nämnda söndag, skulle — enligt 17 paragrafens ordalydelse — den utsträckta tiden tillämpas jämväl i fråga om landstingsmannaval för orten. Då å ena sidan undantag från regeln att sistnämnda val alltid skall äga rum enbart tredje söndagen i september icke är avsett att tillåtas, men det å andra sidan måste anses vara synnerligen olämpligt, att av två samtidigt pågående val det ena får fortgå under två dagar medan det andra måste förrättas på en dag, har ovan omnämnda tillägg gjorts till 15 §. Det må erinras om att redan enligt gällande lag förbud föreligger mot att utsätta municipalfullmäktigval till samma dag som landstingsmannaval. Val av kyrkofullmäktige får överhuvud icke förrättas å dag, då annat kommunalval inom valdistriktet äger rum.

Länsstyrelsen i Uppsala län har förklarat sig med avseende å förhållandena i detta län icke hava något att erinra mot utkastet. Emellertid kunde ifrågasättas, huruvida icke de föreslagna ändringarna i kommunala vallagen kunde vålla vissa svårigheter i de allra största landskommunerna, där det kunde tänkas, att det med avseende å kommunikationer och andra förhållanden kunde vara angeläget att kommunalfullmäktigvalet finge hållas på två dagar. Ville man i sådan kommun förena landstingsmanna- och kommunalfullmäktigvalen till samma förrättning tvingades man enligt utkastet att förlägga hela förrättningen till tredje söndagen i september. Därigenom ginge den hittillsvarande lättnaden för valförrättare och röstberättigade förlorad. Båda intressena syntes dock kunna förenas, därest föreskrift lämnades i 15 § kommunala vallagen att, om kommunalfullmäktigval bestämts att äga rum tredje söndagen i september, sådant val, förutom å nämnda dag, icke finge äga rum annat än å närmast föregående dag. Enligt 17 § komme i dylika fall även landstingsmannavalet att omfatta lördagen och söndagen. Genom att valförrättningen sålunda finge förläggas förutom till söndagen allenast till lördagen förebyggdes risken, att en valförrättning, som komme efter avslutningen av de eljest förrättade valen, skulle utsättas för en olämplig agitation. Dessutom skulle den preliminära röstsammanräkningen kunna försiggå

utan svårighet. Den ifrågasatta ändringen i förslagets 15 § torde möjligen föranleda någon omredigering jämväl av 11 § i utkastets avfattning.

Länsstyrelsen i Malmöhus län har erinrat, att det i 15 § tredje punkten i utkastet föreslagna förbudet att, då kommunalfullmäktigval bestämts att äga rum tredje söndagen i september, förrätta valet jämväl å annan dag komme att gälla även kommunalfullmäktigval, som icke ägde rum i samband med val av landstingsmän. Sådant kommunalfullmäktigval kunde komma att förrättas då val av fullmäktige första gången ägde rum. Anledning syntes icke föreligga att för dylikt fall förbjuda valets hållande å mer än en dag, så länge det överhuvudtaget vore tillåtet, att kommunalfullmäktigval förrättades å mer än en dag.

*Departements-
chefen.*

Den av länsstyrelsen i Uppsala län ifrågasatta bestämmelsen skulle innebära möjlighet att å hela landsbygden förrätta landstingsmannavalen å två dagar. Detta synes dock utgöra en alltför långt gående avvikelse från den av mig tidigare förordade regeln om en enda för hela riket gemensam valdag för dessa val. Länsstyrelsen har för övrigt vitsordat, att för Uppsala läns vidkommande en dylik bestämmelse icke vore erforderlig, men har ifrågasatt, huruvida icke förhållandena inom andra delar av riket gjorde den samma önskvärd. I intet av övriga yttranden har emellertid uttalats behov av en sådan bestämmelse.

Vad länsstyrelsen i Malmöhus län anfört har däremot föranlett viss ändring av den i utkastet intagna undantagsbestämmelsen. Enligt departementsförslaget avser sålunda förbudet att förrätta kommunalfullmäktigval å två dagar endast det fall, att valet bestämts att äga rum samma dag som landstingsmannaval.

19 § gällande lag.

Enligt 19 § *gällande lag* skall, om landstingsmannaval utsättes till särskilda dagar, underrättelse angående dessa dagar och den för varje dag bestämda vallokalen av valnämnden eller magistraten inom viss angiven tid meddelas länsstyrelsen.

Enligt det vid *promemorian* fogade utkastet skulle denna paragraf upphöra att gälla. I *promemorian* har detta motiverats med en hänvisning till stadgandet i 11 § av utkastet.

Då det icke heller enligt *departementsförslaget* är möjligt att förrätta landstingsmannaval å två dagar, överensstämmer förslaget i denna del med utkastet.

Slutbestämmelsen.

I det vid *promemorian* fogade utkastet föreslogs, att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1937. Som motivering härtill anfördes i *promemorian*, att lagen borde träda i kraft samtidigt som de föreslagna ändringarna i lagen om kommunalstyrelse i Stockholm.

Departementsförslaget följer härutinnan utkastet.

Ändringar i lagen om kommunalstyrelse i Stockholm.

12 §.

I 12 § 1 stycket *gällande lag* stadgas, att stadsfullmäktige väljas för fyra år (tjänstgöringsår), räknade från och med den 1 april det år, då valet skedde.

Enligt det vid *promemorian* fogade utkastet skulle detta stycke erhålla den lydelsen, att stadsfullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde. I *promemorian* erinrades endast om, att här borde beträffande mandattiden göras den ändring, som vore betingad av ändrad tid för valet, varjämte hänvisades till 14 § 1 stycket 1 punkten lagen om kommunalstyrelse i stad.

I överensstämmelse med vad jag anført i den allmänna motiveringen har i *departementsförslaget* nu gällande bestämmelse endast undergått den ändringen, att ordet »april» utbyts mot »oktober».

13 §.

Denna paragraf i *gällande lag* innehåller bland annat bestämmelser om valkretsindelning. I första stycket stadgas sålunda, att staden för val av stadsfullmäktige skall indelas i valkretsar. Andra stycket meddelar föreskrifter om vad vid sådan indelning skall iakttagas. Enligt tredje stycket slutligen skall beslut om indelningen meddelas av överståthållarämbetet senast två månader före ingången av kalenderåret näst före det, under vilket val skall enligt indelningen äga rum.

I det vid *promemorian* fogade utkastet har tredje stycket erhållit sådan ändrad avfattning, att beslutet skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning. Som motivering för denna ändring anfördes i *promemorian*, att om valet skulle förrättas under kalenderåret närmast före det, då valet enligt gällande bestämmelser ägde rum, borde ändring ske till överensstämmelse med 15 § tredje stycket sista punkten lagen om kommunalstyrelse i stad.

Departementsförslaget upptar utkastets avfattning oförändrad.

14 §.

Enligt *gällande lag* innehåller denna paragraf i första stycket en bestämmelse om att val av stadsfullmäktige skall förrättas i mars månad å dag, som magistraten utsätter. Andra stycket upptar föreskrifter om kallelse till valförrättningen. I tredje stycket hänvisas, vad angår valdistrikt samt vals förrättande och avslutande så ock om förfarandet, när stadsfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, till kommunala vallagen.

I det vid *promemorian* fogade utkastet är paragrafen indelad i endast två stycken. Det första upptager beträffande valdistrikt och valdag samt vals förrättande och avslutande så ock om förfarandet, när stadsfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, en hänvisning till kommunala vallagen. Det andra upptager oförändrat innehållet i andra stycket gällande lag. I *promemorian* anfördes, att därest valet i Stockholm skulle företagas

å samma dag som val i övriga städer, borde i fråga om valdag hänvisning i 14 § lagen om kommunalstyrelse i Stockholm göras till den generella bestämmelsen om dag för stadsfullmäktigval i 13 § kommunala vallagen. Första stycket i nuvarande 14 § borde därför utgå samt ersättas med tredje stycket, i vilket bestämmelse om valdag infördes. Andra stycket borde kvarstå oförändrat.

Departementsförslaget överensstämmer i denna del med utkastet.

15 § i promemorian.

I 15 § första stycket *gällande lag* stadgas bland annat, att stadsfullmäktige välja varje år vid första sammanträdet bland sig en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande för tjänstgöringsåret.

I det vid *promemorian* fogade utkastet hade den ändringen föreslagits, att ordet »tjänstgöringsåret» utbyts mot »kalenderåret».

Med hänsyn till innehållet i 12 § *departementsförslaget* bör 15 § förbli oförändrad.

17 §.

17 § i *gällande lag* innehåller i första stycket den bestämmelsen, att ordinarie sammanträden skola av stadsfullmäktige hållas i april månad å första helgfria dag samt i övriga månader med undantag av juli och augusti å dag, som fullmäktige äga bestämma.

I det vid *promemorian* fogade utkastet har ordet »april» utbyts mot »januari». I *promemorian* erinrades, att stadsfullmäktiges tjänstgöringsår enligt utkastet skulle sammanfalla med kalenderåret. Regeln att sammanträde skulle hållas å tjänstgöringsårets första helgfria dag hade i utkastet bibehållits.

Departementsförslaget avviker i så måtto från *gällande lag* och utkastet, att orden »april», respektive »januari», utbyts mot »oktober».

39 §.

3 kapitlet *gällande lag* handlar bland annat om stadskollegiet. I 36 § stadgas sålunda, att i staden skall finnas ett stadskollegium. Kollegiet tillhör enligt 37 § att å stadsfullmäktiges vägnar leda förvaltningen av stadens angelägenheter. Enligt 38 § utgöres kollegiet av stadsfullmäktiges ordförande och båda vice ordförande, minst tre, högst sex borgarråd samt ytterligare nio ledamöter.

I 39 § femte stycket stadgas, bland annat, att sistnämnda nio ledamöter jämte lika många ersättare för dem skola stadsfullmäktige årligen bland sig välja å första sammanträdet i april månad för tiden intill nästa val.

I det vid *promemorian* fogade utkastet föreslås den ändringen i sist återgivna stadgande, att orden »i april månad» utesluts.

I *departementsförslaget* har ordet »april» utbyts mot »oktober».

Slutbestämmelserna.

I det vid *promemorian* fogade utkastet föreslogs, att lagen skulle träda i kraft den 1 januari 1937, att stadsfullmäktigval skulle äga rum år 1938 även som att stadsfullmäktige, ordförande och vice ordförande i stadsfullmäktige samt särskilt valda ledamöter av stadskollegiet jämte ersättare för dem, vilka valts enligt hittills gällande bestämmelser, skulle frånträda sina befattningar, stadsfullmäktige den 31 december 1938 samt de övriga vid första stadsfullmäktigsammanträdet år 1937, ändå att de utsetts för längre tid.

I *promemorian* anfördes härom följande.

De föreslagna ändrade bestämmelserna torde böra träda i kraft så tidigt, att val av stadsfullmäktige kan äga rum tredje söndagen i september 1938. Med hänsyn till den föreslagna ändrade avfattningen av 13 § tredje stycket synes därför ikraftträdandet böra sättas till den 1 januari 1937.

De personer, som då fungera som stadsfullmäktige, ordförande eller vice ordförande i stadsfullmäktige eller särskilt valda ledamöter av stadskollegiet eller ersättare för dem, äro valda, stadsfullmäktige för tiden till och med den 31 mars 1939, ordförande och vice ordförande för tiden till och med den 31 mars 1937 samt de övriga för tiden till dess att nyval å första sammanträdet i april 1937 ägt rum.

Stadsfullmäktigval skall enligt utkastet äga rum tredje söndagen i september 1938. De därvid valda stadsfullmäktiges mandattid börjar den 1 januari 1939. De förutvarande stadsfullmäktige böra därför frånträda sina befattningar vid utgången av år 1938. Ordförande och vice ordförande i stadsfullmäktige samt särskilt valda ledamöter av stadskollegiet ävensom ersättare för dem böra avgå vid första sammanträdet år 1937.

Såsom i *promemorian* anförts böra de ändrade bestämmelserna träda i kraft den 1 januari 1937. Vid denna tidpunkt tjänstgörande funktionärer torde, med hänsyn till att enligt departementsförslaget tjänstgöringsåret börjar den 1 oktober, böra kvarstå intill utgången av den tid, för vilken de blivit valda, d. v. s. intill kvartalsskiftet mars—april 1937. Å första sammanträdet i april 1937 bör därför val av funktionärer äga rum. Lämpligast synes vara, att dessa val komma att avse tiden till den 1 oktober 1938. Såsom i utkastet föreslagits bör stadsfullmäktigval äga rum år 1938. Då fungerande stadsfullmäktige torde därför böra frånträda sina befattningar den 30 september sagda år. Slutbestämmelserna i departementsförslaget ha avfattats i enlighet med det nu anförda.

Föredraganden hemställer härefter, att de inom socialdepartementet överarbetade förslagen till *lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)* och *lag om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm* måtte genom proposition föreläggas riksdagen.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdde hemställan förordnar Hans Maj:t Konungen, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga till detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

Henry Rooth.

Bilaga A.

1) U t k a s t

till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen
den 6 juni 1930 (nr 253).

Härigenom förordnas, dels att 19 § kommunala vallagen den 6 juni 1930 skall upphöra att gälla, dels ock att 11, 13 och 15 §§ samma lag skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

11 §.

Val av *landstingsmän* skall förrättas tredje söndagen i september månad.

13 §.

Val av *stadsfullmäktige* skall förrättas tredje söndagen i september månad.

15 §.

Val av *kommunalfullmäktige*, *municipalfullmäktige* eller *kyrkofullmäktige* må bestämmas att äga rum å två på varandra följande dagar. I valdistrikt på landet skall endera dagen vara en söndag. Har val av kommunalfullmäktige bestämts att äga rum tredje söndagen i september, må sådant val dock icke äga rum jämväl å annan dag. Beslut om valets bestämmande till särskilda dagar fattas beträffande val av kommunalfullmäktige av kommunalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kommunalstämman, beträffande val av municipalfullmäktige av municipalfullmäktige eller, där sådana ej finnas, av municipalstämman samt beträffande val av kyrkofullmäktige av kyrkofullmäktige eller, där sådana ej finnas, av kyrkostämman.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

---

2) U t k a s t

till lag om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935
(nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm.

Härigenom förordnas, att 12—15, 17 och 39 §§ lagen den 15 juni 1935 om kommunalstyrelse i Stockholm skola erhålla ändrad lydelse på sätt nedan angives:

12 §.

Stadsfullmäktige väljas för fyra år, räknade från och med den 1 januari året näst efter det, då valet skedde.

Om val — — — särskilt stadgat.

13 §.

För val — — — inom valkrets.

Vid valkretsindelning — — — särskilda valkretsarna.

Om indelning i valkretsar jämte antalet fullmäktige för varje valkrets äga, efter därom av magistraten uppgjort förslag, stadsfullmäktige göra framställning hos överståthållarämbetet. Utan föregående framställning må överståthållarämbetet förordna om sådan indelning, sedan tillfälle beretts stadsfullmäktige att avgiva yttrande i ärendet. Beslut om indelning i valkretsar skall meddelas senast två månader före ingången av det kalenderår, under vilket beslutet skall träda i tillämpning.

14 §.

Om valdistrikt och valdag samt vals förrättande och avslutande så ock om förfarandet, när stadsfullmäktig avgår före den bestämda tjänstgöringstidens utgång, stadgas i kommunala vallagen.

Kallelse till — — — noggrant utsättas.

15 §.

Stadsfullmäktige välja varje år vid första sammanträdet bland sig en ordförande samt en förste och en andre vice ordförande för kalenderåret. Underrättelse om dessa val, med angivande av de valdas namn och postadress, skall ofördröjligen insändas till överståthållarämbetet för intagande i ämbetets kungörelser.

Äro både — — — föra ordet.

Den tillstädesvarande — — — blivit vald.

17 §.

Ordinarie sammanträden skola av stadsfullmäktige hållas i januari månad å första helgfria dag samt i övriga månader med undantag av juli och augusti å dag, som fullmäktige äga bestämma.

Vid sammanträde — — — erforderligt, revisorssuppleanter.

Extra sammanträde — — — det nödigt.

39 §.

Borgarråden väljas — — — varje borgarråd.

Begäres omröstning — — — avgör lotten.

Avgår borgarråd — — — uppehålla tjänsten.

Borgarråd åtnjuter — — — enskilt uppdrag.

De i 38 § c) omförmälda ledamöterna av stadskollegiet jämte lika många ersättare för dem skola stadsfullmäktige årligen bland sig välja å första sammanträdet för tiden intill nästa val. Sker ej valet proportionellt, skall bestämmas den ordning, i vilken ersättarna skola inkallas till tjänstgöring.

Om skyldighet — — — är stadgat.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 1937.

År 1938 skall val av stadsfullmäktige äga rum.

Stadsfullmäktige, ordförande och vice ordförande i stadsfullmäktige samt särskilt valda ledamöter av stadskollegiet jämte ersättare för dem, vilka valts enligt hittills gällande bestämmelser, skola frånträda sina befattningar, stadsfullmäktige den 31 december 1938 samt de övriga vid första stadsfullmäktigsammanträdet år 1937, ändå att de utsetts för längre tid.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING.

	Sid.
Propositionen	1
Förslag till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)	2
Förslag till lag om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm	3
Utdrag av statsrådsprotokollet den 9 januari 1936	5
Gällande bestämmelser	5
Historik	6
1930—1935 års riksdagar s. 6. — Frågans återupptagande inom socialdepartementet s. 10.	
Departementsförslaget	10
Allmän motivering	10
Promemorian s. 10. — Yttranden över promemorian s. 12. — Departementschefen s. 18.	
Specialmotivering	24
Ändringar i kommunala vallagen	24
Ändringar i lagen om kommunalstyrelse i Stockholm	27
Bilaga A.	30
1) Utkast till lag om ändring i vissa delar av kommunala vallagen den 6 juni 1930 (nr 253)	30
2) Utkast till lag om ändring i vissa delar av lagen den 15 juni 1935 (nr 337) om kommunalstyrelse i Stockholm	30